

Rapport 12

Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest

Onderzoeker: Eva Vande Gaer
Promotor: Caroline Gijssels
Copromotor: Georges Hedebouw

Samenvatting

Het voorliggend onderzoek had als doel het opvanggebruik van kinderen onder de 3 jaar woonachtig in het Vlaamse Gewest in kaart te brengen. Het onderzoek werd in het kader van het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin door het HIVA uitgevoerd, in samenwerking met Kind en Gezin. In dit rapport worden de intensiteit en frequentie van het opvanggebruik (zowel formeel als informeel) tijdens de week van 28 januari tot en met 3 februari 2013 besproken, het soort van opvang dat gebruikt wordt zowel als het gebruik van atypische en occasionele opvang en komen meer subjectieve aspecten van de opvang aan bod (redenen voor gebruik of niet-gebruik, kwalitatieve beoordeling). Er wordt verder gekeken naar mogelijke verschillen in dit gebruik tussen verschillende subgroepen in de onderzochte steekproef. De vergelijkbaarheid van dit onderzoek met eerdere onderzoeken naar het gebruik van opvang werd zoveel als mogelijk gevrijwaard (Hedebouw & Petermans, 2009; Van Keer, Bettens & Buysse, 2004; Vanpée, Sannen & Hedebouw, 2000) teneinde ook uitspraken te kunnen doen betreffende longitudinale tendensen.

De steekproef bestond uit een 6000-tal kinderen die op gestratificeerde wijze getrokken werden (naar leeftijd en provincie) uit de totale populatie van kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar. Door wegingen werd dan de oorspronkelijke proportionaliteit van de deelgroepen in de populatie hersteld. Het gebruik bij kinderen jonger dan 3 maanden werd retrospectief bevraagd bij de ouders van de kinderen tussen 3 maanden en 1 jaar. Er werd voor de bevraging zowel gebruik gemaakt van een postenquête (bij alle gezinnen die Nederlands, Frans of Engels hanteerden in hun contacten met Kind en Gezin) als een telefonische enquête (bij de non-respons van de postenquête) en een face-to-face enquête (bij die gezinnen die Berbers, Turks of Arabisch spreken in hun contacten met Kind en Gezin). De globale respons bedroeg 54%.

Het aandeel werkende moeders is volgens de enquête van 71% naar 64% gedaald ten opzichte van 2009. Het werkregime van beide ouders lijkt dan weer naar elkaar toe te groeien, waarbij moeders gemiddeld 37.4 uren per week werken en vaders gemiddeld 38.6 uur. Verder is het aandeel gezinnen dat in kansarmoede leeft, volgens de Mirage-registratiegegevens van Kind en Gezin, gestegen ten opzichte van 2009. Volgens diezelfde registratiegegevens hebben verder 24% van de gezinnen een moeder die niet van Belgische origine is.

Uit de bevraging komt naar voren dat het aandeel gebruikers van kinderopvang vrij stabiel gebleven is ten opzichte van 2009, 64% van de ondervraagden maakt regelmatig gebruik van opvang¹. Merk op dat onder “gebruik” hier zowel het gebruik van informele opvang (grootouders, andere familie, kennissen, huispersoneel,...) als van formele opvang wordt begrepen (onthaalouders, kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang). Bovendien schakelen 46% van deze regelmatige gebruikers tevens een tweede opvanginstantie in en ongeveer 5% een derde. Wanneer dan gekeken wordt naar het gebruik van specifieke opvangvormen, dan blijkt dat de grootouders steeds minder worden ingeschakeld als belangrijkste opvangvorm. In het huidige onderzoek is dat nog het geval voor 16% van de respondenten. Dit verminderd inschakelen van de grootouders wordt voornamelijk opgevangen door de kinderdagverblijven, die nu door 46% van de ouders als belangrijkste opvangvorm worden opgegeven, wat een stijging van 10 procentpunt ten opzichte van het onderzoek in 2009 impliceert. Deze stijging wordt verder deels mede veroorzaakt door een daling van het aantal respondenten dat in eerste instantie gebruik maakt van een onthaalouder. Deze onthaalouders worden nu nog door ongeveer een derde van de respondenten als belangrijkste opvangvorm opgegeven.

Kinderen die opgroeien in een gezin in kansarmoede maken minder gebruik van kinderopvang (23% op regelmatige basis) en dit aandeel nam niet toe over de voorbije jaren. Ook kinderen uit gezinnen met een moeder van niet-Belgische oorsprong maken minder gebruik van kinderopvang (34%), maar hier is er wel een stijgende trend in het gebruik merkbaar sinds 2000. Als gezinnen met de laagste inkomens gebruik maken van opvang, dan maken ze voornamelijk gebruik van formele opvang waarbij de gezinsbijdrage gerelateerd is aan het inkomen (90%). Bij de hogere inkomens maakt ongeveer 60% gebruik van een opvangvoorziening met IKG-bijdrage.

20% van de gezinnen die regelmatig opvang gebruiken gaf tevens aan van in de bevrage week (de week van 28 januari tot en met 3 februari 2013) gebruik te hebben gemaakt van atypische opvang, waarbij voornamelijk gebruik werd gemaakt van opvang na 18 uur. 66% van de regelmatige gebruikers maakt verder minstens af en toe gebruik van occasionele opvang en dan vooral van opvang op wisselende dagen of van dringende opvang binnen enkele dagen. Deze atypische en occasionele opvang wordt het vaakst door de grootouders opgenomen.

De meest opgegeven reden om opvang te gebruiken is dat het de ouders in staat stelt van verder te blijven werken, zowel bij de vaders (87%) als bij de moeders (89%). Verder geven ongeveer de helft van de ouders die regelmatig opvang gebruiken aan dat ze opvang verkiezen omdat ze geloven dat het beter is voor de ontwikkeling van hun kindje, wat een significante stijging impliceert ten opzichte van 2009 zowel wat betreft de vaders als de moeders. Verder kiezen in 2013 significant meer moeders en vaders voor opvang omdat ze meer tijd willen hebben voor gezinstaken en/of voor zichzelf dan in 2009. Ook niet-gebruikers (30% gebruikt geen opvang) werden gevraagd naar hun redenen hiervoor. De meest aangehaalde reden verwijst naar het welzijn van het kindje (43%). Verder was 33% van de niet-gebruikers reeds thuis en heeft 21% het werk onderbroken, en als dusdanig zorgen ze zelf voor hun kindje. Verder vindt 14% van de niet-gebruikers de opvang te duur en bij 9% zijn de uren van de opvang niet aangepast aan hun werkuren.

---

¹ Minstens één ononderbroken periode van minstens 5 uur per week (7 dagen) voor niet-schoolgaande kinderen en minstens één maal per week (7 dagen) voor kinderen tussen 2,5 jaar en 3 jaar die volledig naar de kleuterschool gaan.

De keuze voor een bepaalde opvangvorm wordt vooral verantwoord vanuit de aanwezigheid van andere kinderen (65%), de kwaliteit van de verzorging (61%) en omdat men vertrouwen in de voorziening had (60%). De meeste ouders blijken verder terecht te kunnen in de opvangvorm van hun keuze, al is dit voor 12 tot 25% (afhankelijk van de opvangvorm) van de regelmatige gebruikers niet het geval. Verder gaat de principiële voorkeur² van de regelmatige gebruikers uit naar de opvang door een kinderdagverblijf of door de combinatie van een kinderdagverblijf met opvang door de grootouders.

De kwaliteitsaspecten van de formele opvang (van de informele opvang werd dit niet bevraagd) die het meest positief beoordeeld werden waren de omgang van de begeleid(st)ers met de kinderen, de aanwezigheid van voldoende en aangepast speelgoed, de kindvriendelijkheid van de opvangruimte en de sfeer. Verder scoort wat betreft dienstverlening het openingsuur 's ochtends goed.

---

² Het betreft hier de eerste keuze van opvangvorm indien er geen belemmeringen zouden zijn wat betreft prijs, afstand, ...